

שמרו דדרשו

(ד"ה א' כ"ח ח')

חיי שרה

Issue 62

A publication of K'hal Adath Jeshurun of Monsey

כ"ג תמוז תשס"ו

“ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב...” (בראשית כ"ד ס"ג)

“And Yitzchak went out to pray in the fields toward evening ...”¹

Mincha The Medrash² tells us that each of the three Tefillos that we daven daily were originated by a different one of the Avos. Avraham instituted Shacharis, Yitzchak - Mincha, and Yaakov - Maariv. The source for Yitzchak davening Mincha is the above Passuk which describes Yitzchak leaving the city to daven in the afternoon³. This Tefillah is especially powerful and takes place at a time of day when Hashem acts with compassion, insomuch as Eliyahu Hanavi's pleas at Har Hacarmel were only accepted with Tefilas Mincha (ברכות ו'). Furthermore, since Tefilas Mincha takes place in the middle of the day, when people are preoccupied with their busy schedules, one who davens properly at this time receives much reward in accordance with the effort he expended⁴.

There are several explanations for the labeling of this Tefillah with the name “Mincha”, which is literally translated as an offering or a gift. Tosfos⁵ explains that this is in reference to the Korban Mincha brought by Eliyahu at this time of day. Others explain, that although this Tefila is correspondent to the Korban Tamid that was brought in the afternoon, it is also correspondent to the Mincha offering that was brought alongside it. To stress this less known fact, we call the Tefila after the Mincha offering⁶. The Ramban adds, that the word “Mincha” is also a derivation of the word “Menucha” - rest, and refers to the day coming to a rest at this time⁷.

Timing The time for Tefilas Mincha is in the afternoon. The afternoon is divided into two distinct portions called Mincha Gedola and Mincha Ketana. Mincha Gedola begins a half hour after Chatzos (midday) and extends until nine and a half hours into the day (Shaos Zemaniyos), which is usually around 3:30 pm. From that point on begins Mincha Ketana which lasts until Shkia (sunset). Many Poskim say that preferably one should daven during the second half of the afternoon (Mincha Ketana) and not before⁸. The reason for this is that, as we explained, Tefilas Mincha corresponds to the Korban Tamid that was brought in the afternoon. Throughout the year, the Tamid was brought in the later half of the afternoon, with the exception of one day – Erev Pesach when the Tamid was brought at Mincha Gedola instead, to allow time for sacrificing the Korbanos Pesach. However, one who is unable to daven at Mincha Ketana may also daven after Mincha Gedola. For this reason, in many Yeshivos, Mincha is davened in the early afternoon, so as not to break up the afternoon learning session.

The Rama paskens that Mincha may be davened until nightfall, as do many Rishonim and Acharonim⁹. (Understandably, the intent is to refer to the earliest time of Tzeis Hakochavim, and not the later time printed in the calendars, which include various stringencies.) However, the Mishne Berura states that the actual intention of the Rama is only to allow Mincha until בין השמשות, since after that night may have begun. Furthermore, he continues, that since some Rishonim disagree with this, with the exception of extenuating circumstances, Mincha should preferably be davened before Shkiah¹⁰.

¹ גליון זה כבר יצא לאור במועד הזה לשנה האחרת, אבל ראינו לנכון לפרסמו שנית בגלל דברים שנתחדשו בה וגם לאלו שלא קראו בזמנו, ועמכם הסליחה.

² ב"ר פרשה ס"ח, תנחומא חיי שרה ס"ה וכן בברכות כ"ו ע"ב.

³ ויתכן דמש"ה יצא מהעיר להרחיק עצמו מן הטומאה והגלולים שהיו שם, כמו שמצינו אצל משרע"ה, ע' שמות ט' כ"ט וברש"י שם, ובשאר האבות כבר היו נמצאים מחוץ לעיר בשעת תפילתן, ודו"ק.

⁴ טור ס' רל"ב, ע"ש שפירש דזהו הטעם שלא נענה אליהו אלא במנחה.

⁵ פסחים ק"ז ד"ה סמוך, והובא במ"א.

⁶ א"א בוטשאטש בשם אחרונים ע"ש, וע' מש"כ המ"א בשם הירושלמי שהוא ע"ש הקטורת. וע"ע קדושת לוי עה"פ "ויצא יצחק לשוח".

⁷ רמב"ן שמות י"ב ו', וע' תוי"ט ברכות פ"ד, וכע"ז כתב הא"ר ס' רל"ב, ע"ש לעוד טעמים.

⁸ כ"מ מלשון הרמב"ם הל' תפילה פ"ג ה"ב והשו"ע רל"ג ס"א דזמן מ"ג הוה בדיעבד, וכ"מ משו"ת מהרי"ט ח"א ס' צ"ז. אמנם ברש"י ברכות כ"ו למ"כ, אבל מ"מ כתב הגר"א דאפי' לשיטתו הוה עכ"פ מצוה מן המובחר להתפלל במ"ק. וע' דברי יציב או"ח ס' צ"ח וא"א בוטשאטש ס' צ' ס"ה. וע' ערוה"ש בשם אחד מהקדמונים, דלכתחילה יש להתפלל במ"ג. ונראה דדבר זה כבר פליגו בה קדמאי, ע' מרדכי ריש פ"ד דברכות בענין מקדימין מנחה למוסף כשהגיע מ"ג, ומה שהביא שם בשם הרב"ה.

⁹ לשון המשנה בברכות שם היא "תפילת המנחה עד הערב" וכן העתיק השו"ע, ופירש"י שם דערב היינו עד חשכה וכ"כ במפורש ההגהות מיימוני הל' תפילה פ"ג אות ח', ובארוחות חיים תפילת מנחה אות א', ובספר פקודת הלויים מהרא"ה (שנדפס ע"י ר"ש ור"נ בניו של הגר"ד אב"ד דק"ק ווירצבורג) ברכות כ"ז, ובס' המנהיג הל' תפילה ס' פ"א, ובשבלי הלקט ס' מ"ח בשם הראב"ד וכן בשו"ת הראב"ד ס' קצ"ד, וכ"מ בס' האשכול ס' כ"ה בשם רבינו האי. וכן הוכיח השאג"א ס' י"ז מדברי התוס' ריש ברכות וחגיגה כ"א דהקרבת דם התמיד היה כשר עד צאה"כ וה"ה למנחה וכ"כ הראב"ה ח"ג הל' תענית ס' תתנ"ח, ובספר הישר לר"ת חלק החידושים ס' רכ"א, וכ"מ ממתני' מגילה כ' ע"ב דהקרבתה כשר עד הלילה דומיא לשאר הדברים שנפרטו שם. ובאמת פליגי בזה בעלי התוס' זבחים נ"ו ד"ה ומנחות כ' ד"ה שנפסל. וכן דייק השאג"א בדעת הרמב"ם (מעש"ק פ"ד ה"א) שרק כתב "ולא בלילה", ומש"כ "עד השקיעה" פירושה עד סוף שקיעה דהיינו צאה"כ ע"ש. וע' מש"כ בזה בס' מנחת כהן, מבוא השמש מאמר ב' פ"ח ובמרומי שדה להנצי"ב ברכות שם. וכ"כ הפני"ש שם ובשו"ת מהרי"ק ס' קע"א והפרמ"ג ס' פ"ט מש"ז סק"א דזמנה עד צאה"כ. וע' תשובות והנהגות ח"א ס' פ"ה.

¹⁰ מ"ב רל"ג סק"ח וי"ד נשיטת התלמיד רבינו יונה בברכות שם, ע"ש מש"כ לפרש דברי הרמ"א. וכ"כ בשיטת ריב"ב שם, וכ"פ המעדי יו"ט על הרא"ש שם, והלבוש, והגר"א ס' רס"א ס"ק י"ב וכן היה מקפיד מאד החזו"א אפי' בדיעבד. (ולכאורה לא היה לפניהם כל הראשונים הנ"ל). ובערוך השלחן הקשה על לשון השו"ע מהרמב"ם

The Minhag in KAJ of Washington Heights is to begin Mincha approximately 5 minutes after Shkia. This custom was instituted by Rav Breuer זצ"ל¹¹ for the following reason: Since it would be very difficult for many people in the Kehilla to daven Mincha and Maariv separately, requiring two trips to shul, Mincha and Maariv are davened together (with a short Shiur Mishnayos in between). This poses a dilemma, since if Mincha is davened before Shkia and followed shortly thereafter by Maariv, it will necessitate everyone to repeat Krias Shema at a later point in the night, which will often be forgotten. Therefore, Rav Breuer decided to begin Mincha after Shkia, thereby causing Maariv to be davened at a time which does not require the repetition of Krias Shema later on. This Takana is already mentioned in earlier Poskim as well¹². In other shuls where Mincha is davened before Shkia, one who davens Maariv immediately following Mincha must make sure to remember to repeat Krias Shema later in the night, since although Maariv may be davened after Shkia, Krias Shema must be said after nightfall¹³.

Women The Poskim discuss whether women are obligated to daven Mincha. Many Poskim say that although a woman is required to daven every day, her obligation may be fulfilled with a mere succinct prayer in the morning and no more¹⁴. The Mishne Brura paskens, that women should daven both Shacharis and Mincha fully¹⁵. Only if she cannot daven fully may she absolve her obligation with a brief prayer. All agree that women are not obligated to daven Maariv¹⁶.

This Halacha raises an interesting problem. We are probably familiar with the obligation for each individual to make one hundred Brachos every day¹⁷. If one makes a calculation of all the Brachos normally made on a regular weekday (including two meals of bread and excluding Asher Yatzar), he will find 105 Brachos. Amongst these Brachos, 57 are from Shemoneh Esrei (19x3=57), 5 are from Maariv (in חוץ לארץ, 4 in ארץ ישראל), and 3 are from Talis and Tefillin. Therefore, if we are to conclude that women are not required to daven Maariv, (and certainly if they aren't required to daven Shemoneh Esrei at all), then at least 27 (19+5+3=27) Brachos are omitted from a women's daily routine. This immense deficit is nearly impossible to fill, even with several snacks throughout the day. For this reason, many Poskim, including R' Shlomo Zalman Aurbach זצ"ל, conclude that women are not included in the obligation to make 100 daily Brachos¹⁸. However, R' Elyashiv שליט"א and others say that women are indeed obligated and must somehow try to reach this goal¹⁹. Although the simplest way to accomplish this would be to voluntarily daven Maariv, any other plan would also suffice.

If a woman who customarily Davens Mincha missed doing so, she should Daven Maariv and then Daven a second Shemoneh Esrei afterwards to make up for Mincha. Although normally she is not required to Daven Maariv, a missed Tefilla can only be conciliated by Davening the make-up Shemoneh Esrei after the next Tefilla. Since the next Tefilla is Maariv, it must be made up only following Maariv²⁰.

Before Davening The Mishna in Shabbos (ט' ע"א) states that prior to Mincha, one may not begin any task that may last for an extended period of time. Similarly, one may not begin a meal at this time since we are worried that he may forget to daven. The Gemara discusses exactly what time is considered "prior to Mincha" and what is considered a meal that constitutes reason for concern. The final ruling is not clear and there are several opinions in the Rishonim²¹. For the sake of brevity, we will discuss only the final psak of the Rama which is as follows²²: Beginning a half hour²³ prior to Mincha Gedola one may not begin a "large meal". A large meal is one where there are several guests and therefore is likely to last for some time (e.g. Sheva Brachos). A half hour prior to Mincha Ketana one may not begin any size meal at all. However, eating a small snack of fruit or cake is permissible since this will not extend for a long time.

דמשמע דרק עד שקיעה מותר להתפלל, אמנם לפי השאג"א הנ"ל לא מוכח מידי דכוונתו עד סוף שקיעה. וע' שו"ת יחיה דעת ח"ה ס' כ"ב שכתב דעדיף להתפלל בציבור אחרי השקיעה מלהתפלל ביחידות קודם.
¹¹ כך שמעתי, ועכ"פ לא נהגו כן בפרנקפורט א.מ. מקדמית דנא, דבס' יוסף אומץ ס' תק"א מסהיד עליהן שהיו מתפללין מנחה ומערב יחד קודם השקיעה, ע"ש שיישב מנהגם דאין חוששין לתרתי דסתי.
¹² ע' ס' תורת חיים (סופר) או"ח ס' רל"ג סק"ג
¹³ שבלי הלקט שם, וש"ע רל"ה א'
¹⁴ מג"א ס' ק"ו סק"ב, וזהו לדעת הרמב"ם ריש הל' תפילה וכמש"פ דבריו בשאג"א ס' י"ד דמדאורייתא סגי בתפילה כ"ש ורק מדרבנן חייב בכל הנוסח, אבל להרמב"ן בכה"מ עשה ה' ורש"י ברכות כ' ע"ב ד"ה וחיובין, דכל החיוב תפילה הוא רק מדרבנן, א"כ חייבין בהכל כמו אנשים דמה"ת לחלק. וע' אג"מ או"ח ח"ד ס' ק"א.
¹⁵ ס' ק"ו סק"ד, וכדעת המגן גבורים והפרמ"ג שחלקו על המ"א, וע' בשעה"צ שם אות ה'. וכ"פ הכה"ח ס' ע' אות א', וע' מש"כ ביחיה דעת ח"ה ס' ס"ז דאפילו אם בשחרית סגי בתפילה קצרה, במנחה בדברך כלל יש פנאי חייבין בכל הנוסח.
¹⁶ דתפילת ערבית רשות (ברכות כ"ז) ולא קיבלו עליהם, אמנם בכה"ח ס' רצ"ט אות ס"ב כתב דנהוגות גם בערבית.
¹⁷ מנחות מ"ג ע"ב שנאמר "מה ה' אלוך שואל מעמך – אל תקרי מה אלא מאה, והיא מתקנת דהמע"ה, ונזכר בש"ע ס' מ"ו ס"ג, רפ"ד ס"ג, ור"צ ס"א.
¹⁸ ה"לכות שלמה פכ"ב סכ"ה, שו"ת שבת הלוי ח"ה ס' כ"ג, שו"ת שבת הקהתי ח"א ס' ס"ג, תשובות והנהגות ח"ב ס' קכ"ט, שו"ת רבבות אפרים ח"ג ס' מ"ז, שו"ת עטרת פז ס"א, וכן יש קצת משמעות מתוס' עירובין צ"ו ד"ה דילמא.
¹⁹ כך הובא בשמו בס' ברכות הורי פ"א הערה #17 ובעוד ספרים, וכ"פ הגר"ע יוסף בילקוט יוסף ס' קע"ז סק"ה וס' ר"צ סק"א ע"ש.
²⁰ ע' מ"ב ס' רס"ג סקמ"ג וס' ק"ו סק"ד, שו"ע הרב ס' ק"ו ס"ב, והלכות שלמה (תפילה) עמ' קס"ד.
²¹ הר"ף, הרמב"ם והש"ע מחמירים גם במעשה קטן סמוך למ"ג. ור"ת והרא"ש אסרו מעשה גדול סמוך למ"ג, ומעשה קטן סמוך למ"ק וכ"פ הגר"א. הבעה"מ והרשב"א סוברים שדבר גדול וקטן אסורים רק סמוך למ"ק. ור"י בתוס' שם סובר שדבר קטן לעולם מותר, ודבר גדול אסור סמוך למ"ג. והגהות מרדכי ומהרי"ו מקילים יותר, שרק דבר גדול אסור סמוך למ"ק, אבל דבר קטן מותר תמיד. ובמ"ב האריך לבאר כל השיטות ואכ"מ ע"ש.
²² ס' רל"ב ס"ב וס' רל"ה ס"ב, וכפי המשנ"ב שם.
²³ במשנ"ב סק"ז ובשעה"צ רל"ג אות ח' כתב דהוה ח"ש זמנית, דהיינו מחצות, אמנם בפרמ"ג א"א ס' רל"ה סק"ד ובקצוה"ש ס' כ"ו בבדה"ש סק"ו כתבו דהוה ח"ש רגילה, ע"ש.

The Rama concludes that in spite of this prohibition, since in his times a designated Shamash would knock on everyone's door to gather everyone for Mincha, one may eat a small meal even after Mincha Ketana, provided there will still be time to daven after. This leniency does not apply to "large" meals, since we are worried that the social atmosphere will override the reminder of the Shamash. These Dinim also apply a half hour prior to nightfall, when it nears time to daven Maariv.

Nowadays we no longer have a Shamash knocking on everyone's door, and therefore the above leniency would not apply. However, there are several other ways that are considered sufficient reminders to allow one to begin a meal prior to Mincha. One way of accomplishing this, is by appointing another individual to remind one to daven. This person would obviously have to not be involved in the same activity as the one being reminded, since otherwise he too would need someone else to remind him²⁴. The use of a minor for this purpose is a Machlokes Haposkim²⁵. Not only may one appoint someone else to remind him, he may also set an alarm clock to ring at a time after he will conclude his activity or meal, **provided he will surely hear it** and daven right away. An alarm clock is only sufficient to remind someone who is eating etc, one who wishes to sleep before Mincha may not rely on an alarm clock since he is likely to fall back asleep after the alarm has rung. Similarly, to make a reminder from one's clothes (e.g. tying tzitzis to the belt) or switching his watch to the other wrist would not be sufficient even for eating, since such reminders are easily ignored or forgotten²⁶.

Many Acharonim say that practically, one should not use the appointment of a Shomer to remind him except when it is absolutely necessary or for the sake of accomplishing a Mitzva²⁷. Furthermore, this Heter only applies when eating a small meal. One who is taking part in a large meal with several guests may not rely on a Shomer to remind him to daven²⁸.

Another way that would permit one to begin a meal prior to davening Mincha is if one normally goes to a set minyan at a set time. In such case, we assume that when the set time arrives he will automatically be reminded to daven²⁹. Here also, this Heter would not apply for "large" meals and for sleeping³⁰.

If the restaurant or hall will certainly close while there is still time to daven Mincha (or Maariv), thereby guaranteeing that no one will be preoccupied with the meal, according to R' Chaim Naeh זצ"ל, one may begin the meal prior to Mincha. However, both R' Shlomo Zalman Aurbach זצ"ל and R' Elyashiv שליט"א hold that even so, we are concerned that one will forget after being so preoccupied with the meal³¹.

The Tanchuma³² tells us: **צפה משה שבהמ"ק עתיד ליחרב, וביכורים עתידין לפסק, עמד והתקין להם לישראל שיהו מתפללין שלש פעמים בכל יום, שחביבה תפלה לפני הקב"ה ממאה מעשים טובים** – "Moshe realized that in the future the Beis Hamikdash would be destroyed and the Mitzva of bringing Bikkurim (the first fruits) would cease. Hence, he established that Klal Yisrael should Daven three Tefillos everyday, since Tefilla is more beloved to Hashem than a hundred good deeds." R' Chaim Friedlander זצ"ל asks, what is the correlation between the Mitzva of Bikkurim and Tefilla, that the cessation of one would require the institution of the other? He explains that the purpose of Bikkurim was so that by presenting the first fruits of one's labor to Hashem as a Korban, one is forced to realize that everything comes from Hashem. The Chovos Halevovos tells us that this is also the essence of Tefilla. Hashem knows what our deepest thoughts are and certainly does not need us to tell him what we want and need. The purpose of Tefilla is so that we can realize what we need, and that it is all provided to us by Hashem³³.

גוט שבת,
מאיר הלוי

²⁴משנ"ב ס' רל"ה סק"ח וס' פ"ט סקל"ד, וע' בית ברוך על החי"א כלל ל"ג סק"ח.

²⁵בערוה"ש ס' ער"ה ס"י כתב דל"מ קטן להיות שומר, אמנם באשי ישראל פכ"ז הערה נ"ה כתב בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א דאם הוא בר דעת ש"ד.

²⁶הליכות שלמה מהגרשז"א פ"ב אות י"ב, וע' ס' ישועות חכמה ס' ע' סק"ב דשעון מעורר עדיף משומר ואפשר דמהני גם לסעודה גדולה. וע' בסמוך.

²⁷במשנ"ב ס' תרצ"ב ס"ז לענין מגילה משמע דהתיר להשתמש בשומר רק בשעת הדחק, ע"ש ואפשר לחלק. בישועות חכמה שם כתב דרק מהני לדבר מצוה וקעין מה שמצינו לענין שמא יטה, ע' משנ"ב ס' ער"ה סק"ו. וכן כתבו שו"ת דברי יציב ח"א ס' ק"ב ותשובות והנהגות ח"א ס' פ"ו דאין לסמוך ע"ז במקום דאפשר. וע' כה"ח רל"ה סק"ו.

²⁸דהוה כמו שמש וכמש"פ המשנ"ב רל"ב סק"ט, אמנם בבית ברוך שם צידד דעדיף מהשמש. אולם בסעודה גדולה שיש שם הרבה בני"א יש עוד צד להתיר בשעת הדחק או לדבר מצוה מטעם דרבים מידכרי אהדי, ע' משנ"ב בפתיחה לס' תרס"ט, שו"ת בצל החכמה ס' פ"ח וס' צ"ג, א"א בוטשאטש מהדו"ת ס"ס רל"ב, ובס' מקור הלכה להגר"ב זילבר ח"ב ס"א.

²⁹המקור להיתר זה הוא מהשו"ע ס' פ"ט ס"ו, ושם רק כתב שרגיל להתפלל בציבור ולא שצריך זמן קבוע, וכן העתיקו המ"א רל"ב סק"ח, ובערוה"ש שם, והשעה"צ רל"ה אות י"ט. אמנם באג"מ ח"ד ס' צ"ט, ובמנחת שלמה ח"ב ס"ד אות ל"ב מבואר שהבינו בזה דצריך להיות קבוע, וכן מפורש במהרי"ל ריש הל' שבת, וכ"מ בלבוש ס' פ"ט. וע' כה"ח ושכנה"ג, וס' שש"כ פנ"ו הערה י"ב. אמנם הגר"נ אייזנשטיין שליט"א אמר לי דאפשר להקל אפי' אין לו זמן קבוע כ"ז שרגיל להתפלל בציבור וכפשטי' המשנ"ב, ונראה הטעם דמעשה גדול כזה אינו שוכח, וכמדומני שראיתי כן בס"א.

³⁰ערוה"ש סק"ז ע"ש שמסתפק קצת לחלק בין מנחה שהיא ביום ואינו זמן שינה למעריב בלילה, וע' שו"ת אור לציון ח"ב פט"ו.

³¹שבות יצחק ח"ב פכ"ג ס"ח, ודלא כהקצוה"ש ס' כ"ו סקט"ו שמתיר.

³²מדרש תנחומא פרשת כי תבא סימן א.

³³הובא בס' שיח תפילה (ספר הזכרון) עמ' שפ"א ע"פ דברי החובות הלבבות שער ח' שער חשבון הנפש פ"ג, וכע"ז כתב החינוך מצוה תל"ג.